

érdekeltségek erősítésének jogi-politikai szempontú elősegítése, szabványosítás, kutatás, képzés és továbbképzés.

Mindezekre a feladatokra a föderáció különféle vezető és ágazati szervein belül biztosítani kell a megfelelő szervezeti egységeket.

/Proekt Zakona Rossijskoj Federacii „O bibliotecnom dele”. = Naučnye i tehničeskije biblioteki, 8. sz. 1992. p. 5–25.

Proekt Zakona Rossijskoj Federacii ob obščerossijskih nacional'nyh bibliotekah. = Naučnye i tehničeskije biblioteki, 9. sz. 1992. p. 7–14.

Zakon Rossijskoj Federacii ob informacii, informatizacii i zaščite informacii. = Naučno-tehničeskaja informacija, Ser. 1. 12. sz. 1992. p. 3–9./

(Futala Tibor)

Javaslat egy 1993 és 1995 közötti informatizálási koncepcióra Oroszországban

Oroszországban felettébb nehéz és ellentmondásos körülmények között zajlik a társadalmi és gazdasági reform. Ráadásul még szegényen is. A reformokat késlelteti, ha ugyan nem lehetetleníti el az a tény, hogy az ország igencsak elmaradt az informatizálódásban. Különösen regionális szinten drámai a helyzet.

A vázolt helyzet oka nem utolsósorban az, hogy korábban, immár 20–30 év óta az egyik informálódási koncepciót sűrűn váltogatta egy másik, ám valamennyi csak kutatói ambíciók kielégítésére volt alkalmas. Ezek a koncepciók sok mindenre tekintettel voltak, egyre azonban nem, az átlagos használói igényre, amely semmi mást nem várt a folyamattól, mint megvalósult voltában hasznosítani áldásait. Mindhiába.

A tömegesen előforduló átlagos használó most is csak működő információs technológiákat, automatizált munkahelyeket, tájékoztató, bibliográfiai és analitikus adatbankokat és adatbázisokat kíván mihamarabb, mégpedig

- ▶ szociális, politikai, társadalomirányítási,
- ▶ regionális,
- ▶ jogi,
- ▶ földreformra és a farmerségre vonatkozó,
- ▶ privatizációs,
- ▶ vállalkozói,
- ▶ ökológiai,
- ▶ pénzügyi, tőzsdai és kereskedelmi,
- ▶ konvertálási,
- ▶ innovációs,
- ▶ szolgáltatási,

- ▶ művelődési és
 - ▶ kulturális
- témakörökből.

A különféle bemutatókon és ismertetéseken kitűnt, hogy az orosz információs technológia korántsem alkalmas, és az elkövetkező két-három évben nem is tehető alkalmassá az informatizálás, különösen a regionális szintű informatizálás előtt álló, inkább: dörmögő feladatok megoldására. Nincs más kiút, mint a külföldi technika tömeges „bevetése”, amely hálózati rendszerben is képes működni.

Ezt a fejlődést bizonyos típusprojektek kimunkálásával lehetne ösztönözni. Ezáltal akár két-három év alatt is lényeges előrelépés érhető el. Egyes szakemberek a regionális informatizálás könnyebbé tételére „támszónák” kialakítását javasolják, valószínűleg hasznos módon.

Az államnak az információs piac nonprofit szektorát kell csak finanszíroznia. Így a nemzeti információs központokat, nem utolsósorban valutát biztosítva számukra a nemzetközi információs vérkeringésbe való bekapcsolódásuk érdekében. Ezenfelül pénzügyi támogatást kívánnak az államigazgatási és az akadémiai informatizálási projektek is.

/TEREŠENKO, S. S.: K razrabotke koncepcii informatizacii Rossii na period 1993–1995 gg. = Naučno-tehničeskaja informacija, Ser. 1. 1992. 6. sz. p.1–5./

(Futala Tibor)

Volt egyszer egy Lenin Könyvtár. Rumjancev Könyvtár lesz belőle?

Jelcin elnök 1992. január 22-én elrendelte, hogy a Lenin Könyvtár bázisán létre kell hozni az Oroszországi Állami Könyvtárat (Rossijskaja gosudarstvenaja

biblioteka = RGB). Ez a rendelet önmagában nem váltott ki különösebb emóciókat a könyvtár munkatársai között: tulajdonképpen várni lehetett az ilyen irányú átalakítást.

Csak hogy a Lenin Könyvtárral kapcsolatban az elnöki rendelettel egyidejűleg több kormányzati intézkedés is született. Ezek az intézkedések mind a munkatársi gárdában, mind a sajtó által informált közvéleményben szinte sokkos állapotot idéztek elő. A következők voltak:

- ▶ a könyvtár régi vezetésének menesztése,
- ▶ új vezetés kinevezése (az igazgató I. S. Filippov, helyettese pedig O. R. Borodin lett),
- ▶ felszámolási bizottság alakítása a könyvtár közlebről körül nem határolt mértékű felszámolása céljából,
- ▶ a Schneerson-gyűjtemény átadásának elrendelése a chassidok Maimonidész Állami Zsidó Akadémiájára számára.

További feszültséget keltett, hogy a könyvtár 1993-ra devizális beszerzés és bérfelesztés címén „egy huncut vasban” sem részesült.

A nemzeti értékek veszni hagyását és elkótyavetyélését emlegető botrány akkora volt, hogy az Orosz Föderáció Legfelső Tanácsa 1992. február 19-én kénytelen volt foglalkozni a Lenin Könyvtár dolgaival. Forrásdokumentumunk e tanácskozás jegyzőkönyvéből több – mi tagadás – patetikus hozzászólási részletet idéz. A lefolytatott vitát követően mindenestre határozat született

- ▶ a felszámolási bizottság munkájának felfüggesztéséről,
- ▶ arról, hogy az állami költségvetésben – külön rovaton – elő kell irányozni a könyvtár működéséhez szükséges összegeket.

A főügyész ugyanekkor olyan értelmű tájékoztatást adott a Legfelső Tanácsnak, hogy a Schneerson-gyűjtemény átadásával kapcsolatban törvényességi óvást emelt, azaz elutasította a chassidok keresetét a gyűjtemény visszaszármaztatására, miközben elrendelte kutathatóságának biztosítását. (Feltehetően – tudtuk meg ezt is forrásdokumentumunkból – a chassidok a továbbiakban bírósági úton fognak próbálkozni, amihez természetesen joguk van.)

Az új vezetés azonban megmaradt. Az ő feladata lesz immár nem a felszámolás, hanem az átalakítás (időben elnyújtottabb) levelezéklése. E hatalmas munka részletei iránt tudakozódott L. M. In'kova, a *Sovetskoe bibliotekovedenie* c. folyóirat (NB. 1993-tól csak *Bibliotekovedenie* lesz a címe) főszerkesztője az RGB igazgatóhelyettesével, O. R. Borodinnal készített interjújában, amelyet a következőkben a szóba került kérdéskörök szerint ismertetünk:

- ▶ Sokan féltik a könyvtár „abszolút elsőségének” elvesztését. És nem egészen alaptalanul, mivel az *Összorosz nemzeti könyvtárakról szóló törvény tervezete* (ez megjelent a *Naučnye i tehničeskije biblioteki* 1992. évi 9. számának 7–15. oldalán) egyetlen konkrét intézményt sem nevez meg, hanem azt mondja, hogy a törvényben felsorolt

nemzeti és paranemzeti könyvtári kritériumoknak megfelelő könyvtárak státútumában kell megfogalmazni a konkrét funkciókat és felhatalmazásokat. Borodin szerint azonban nem kell tartani attól, hogy az RGB eddigi alapvető funkciói megváltoznának, sőt: a könyvtár, minthogy kormányzati feladatokat is el fog látni, a kulturális minisztériumi fenntartásból és felügyeletből átkerül a kormányintézmények közé, és állami bizottsági rangot kap.

- ▶ Az új elnevezés is sejteti, hogy a RGB nem tartja meg a korábbi Lenin Könyvtár „birodalmi” hatókörét, azaz „csak” oroszországi lesz. (Az említett legfelső tanácsi ülésen a kulturális miniszter úgy vélekedett, hogy még az „oroszországiságot” is bizonyos mértékig meg kell osztani a pétervári Saltykov Őcedrin Könyvtár, az Állami Tudományos-Műszaki Nyilvános Könyvtár és az RGB között az ország nagyságára való tekintettel, ami fölött Borodin elsiklik.) Egyébként a „birodalmi” hatókör elvesztését Borodin nem tagadja. Úgy gondolja, hogy a régebbi kapcsolatok progresszív elemeit az RGB-nek az együttműködés területére kell „átmentenie”, amire máris vannak példák (együttműködési szerződés a Kazah Nemzeti Könyvtárral, hasonló próbálkozások FÁK-méreteken).
- ▶ Vannak az utódköztársaságokban olyan hangok, hogy a „birodalmi hagyatékat” a kulturális javak vonatkozásában is „nemzeti eredet alapján” kell szétosztani. Borodin ezt olyan örökségnek tartja, amelynek érvényesülését nem szabad megengedni, minden ilyen próbálkozást vissza kell verni. Így az RGB állományának intaktsága is fennmarad. (Más kérdés: az új helyzetnek megfelelően kell rendezni a köteles példányok, a könyvtárközi csere és kölcsönzés dolgát.)
- ▶ A „Leninka” (a referens annyi évtized után nyomtatott szövegben most olvassa először a Lenin Könyvtár becenevét) majdnem háromezer munkatársa amiatt is szorong, hogy elbocsátások lesznek. Ezzel kapcsolatban Borodin arra a kormányintézkedésre hivatkozik, hogy az RGB elődjének minden munkatársát átveszi, illetve arra, hogy bizonyos specialistákat a személyzeti mozgás felhasználásával kívánnak szerződtetni. Főként ritka nyelveket ismerőkről, jogászokról, marketingesekről, számítógépesekről és távközlési szakemberekről van szó. A program végrehajtásának egyik feltétele az általános bérrendezés; enélkül ui. legfeljebb elvándorlásra lehet számítani a valamirevaló szakembereket illetően.
- ▶ Borodin – a fenntartó-felügyeleti szerv változására hivatkozva – azt reméli, hogy tovább fog folytatódni a könyvtár épületeinek rekonstrukciója, sőt fel fog gyorsulni. Arra is remény van, hogy újabb épületegyüttest utalnak ki a könyvtár számára, ami segítené a felújítási szükséghelyzetek – főként olvasó-

szolgálati szempontú – átvészelését. Borodin a tekintetben is optimista, hogy az RGB technikai-technológiai korszerűsödése ugyancsak felgyorsul.

- Végül: In'kova feltette a kérdést, hogy nemsokára 130 éve lesz a könyvtár alapításának. Ez nem volna-e alkalom arra, hogy a könyvtár alapítójának, gróf N. P. Rumjancevnek a nevét vegye fel. Borodin erre azt válaszolta, hogy Rumjancev tiszteletének sokféle útja-módja van, s a könyvtár készül is a jubileum „sokszólamú” megünneplésére. Ehhez

még hozzáteszi: „Ennek ellenére, ha rajtam múlna a dolog, támogatni tudnám azt az ideát, hogy az RGB-t... Rumjancevról nevezzék el.”

Minden valószínűség szerint az elkövetkező időkben még többször fogunk hallani a volt „Leninka” sorsának alakulásáról.

/RGB: stroâ budušćee, ćerpat' vse cennoe iz prošlogo. = Sovetskoe bibliotekovedenie, 5–6. sz. 1992. p. 3–16/

(Futala Tibor)

Az információs erőforrásokkal kapcsolatos állami politika és a tudományos-műszaki információs rendszer korszerűsítése

Az alább ismertetésre kerülő dokumentumot az Oroszországi Tudományos, Felsőoktatási és Műszaki Politikai Minisztérium (közhatalmatú rövidítésben: Minnauki) tudományos-műszaki információs igazgatósága dolgoztatta ki. Közzététele, illetve a nyomában kifejlődő vita a tennivalók pontosabb kijelölését, általában a dokumentum tökéletesebbé tételét kívánja szolgálni.

A tudományos-műszaki információk a szóban forgó dokumentum értelmezésében az információs erőforrásoknak (informacionnyj resurs) mindössze egyik válfaját teszik ki. Rajtuk kívül ide tartoznak még:

- a szociális információk (foglalkoztatottság, munkaviszonyok, nyugdíjbiztosítás, szociális ellátás, a közegészségügy és a közoktatás szervezése, a szolgáltatási szféra),
- a természeti környezettel és a természeti kincsekkel kapcsolatos (ökológiai, csillagászati, földhasznosítási, vízfelhasználási stb.) információk,
- a nemzetbiztonsági információk (kül- és belföldi vonatkozásban), információk a nemzetközi kapcsolatokról,
- a kulturális és vallási folyamatokkal kapcsolatos információk,
- a társadalmi és politikai információk,
- a hivatalos, azaz pénzügyi-gazdasági, költségvetési-könyvviteli, kereskedelmi stb. információk,
- a jogi információk (adatok a törvényekről, a végrehajtó szervek és bíróságok határozatairól, illetve azok végrehajtásáról),
- végül a statisztikai információk.

E válfajok mindegyikét más és más főhatóság felügyeli, illetve felelős a hatáskörükbe tartozó válfaj(ok) „működőképességéért”. A tudományos-műszaki információk „gazdája” a már említett Minnauki.

A tennivalóknak az új állami „divatokkal” harmonizáló kitűzését megelőzte a tudományos-műszaki infor-

mációs rendszer állapotának alapos vizsgálata-elemzése. A rendszeren belüli – mondhatnánk: belgyógyászati – és a környezeti – mondhatnánk: ökológiai – vizsgálat egyaránt igen súlyos kóros elváltozásokat állapított meg mind a rendszer belsejében, mind kapcsolatrendszerében. A belső bajok közül mindenekelőtt a rendszer „felpuffadtságát” és gyakorta öncélú működését kell kiemelni. A környezeti ártalmak a rendszer fontosságának alábecsülttségére vezethetők vissza, ami egyrészt az információs erőforrásokat reprezentáló egyéb intézmények és a tudományos-műszaki tájékoztatás közötti viszonyban, másrészt pedig a felhasználók és a tudományos-műszaki információs rendszer közötti kapcsolatokban figyelhető meg.

A fentiekben vázolt problémahalmaz annak a hét évtizedes tévhitnek a következménye, hogy az államnak ott kell állnia minden információ, információs intézmény mögött, illetve minden információs igény „belekerülési költségét” neki kell viselnie. Ez a hit a gyakorlatban alig-alig realizálódott. A rendszer viszonylag sokba került, nem ott segített, ahol kellett volna, ha mégis: nem úgy, ahogy szükség lett volna rá. Engedtessek meg a referálónak ezt a kérdést pesti kifejezéssel rövidre zárnia: „a rendszer nem működött”.

A kiütékes élén és a többi tennivaló „miként végzése” mottójaként az alábbi passzusok állnak: „Az új gazdasági feltételek közepette a tudományos-műszaki információs rendszer irányítását végző állami szervek szerepe mindössze a »játékszabályok« ki-munkálására korlátozódik, illetve e szabályok betartásának ellenőrzésére az összes résztvevő alkotta körben. E célból új gazdasági és jogi mechanizmusokat kell bevezetnie... Ezek a szabályok bizonyos értelemben meg fogják határozni az egyes tudományos-műszaki információs központok további sorsát, illetve